

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.71](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.71)

УДК 336.64

*О. В. Насібова,
к. е. н. доцент кафедри фінансів і кредиту,
Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків
Я. О. Бовкун,
студентка, Харківський інститут фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків*

ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

*O. V. Niasibova
Ph.D. Associate Professor of Finance and Credit Department
Kharkiv Institute of Finance, Kyiv National Trade and Economic University, Kharkiv
Ya. O. Bovkun
student, Kharkiv Institute of Finance, Kyiv National Trade and Economic University, Kharkiv*

PROFIT OF AN ENTERPRISE AS AN OBJECT OF MANAGEMENT

У статті визначено суть управління прибутком підприємства. Досліджено прибуток підприємства як об'єкт управління. Показано, що прибуток є важливою грошовою оцінкою виробничої та фінансової діяльності підприємства, що демонструє ефективність роботи підприємства. Він є одним з основних показників діяльності та розвитку підприємства, вдосконалення матеріальної бази підприємства та його продукції. Також прибуток характеризує окупність вкладених в підприємство коштів і раціональне використання його майна. Проведено аналіз підходів щодо управління прибутком. Проаналізовані системи управління прибутком підприємства. Визначені послідовність дій при управлінні розподілом та використанням прибутку підприємства. Виявлено необхідні умови ефективного управління і вдосконалення процесу управління прибутком підприємства. Вдосконалено наявні інструменти управління розподілом та використанням прибутку, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Actual is the study of the management system using profit of the enterprise, aimed at ensuring the development of the enterprise through the capitalization of profits, increase its value through the mechanism of effective dividend policy and increasing social standards for employees. The article defines the essence of managing the profit of the enterprise. The profit of the enterprise as an object of management is investigated. It is shown that profit is an important monetary assessment of the production and financial activity of the enterprise, which demonstrates the efficiency of the enterprise. It is one of the main indicators of activity and development of the enterprise, improvement of the material base of the enterprise and its products. Profit is also characterized by the return on investment in the company and the rational use of its property. Profit is an objective economic category, therefore its formation is influenced by objective processes that take place in society, in the spheres of production and distribution of social product and national income. A systematic approach

based on the consideration of tactical and strategic aspects of management aimed at maximizing the end result in both the short and long term is important in the formation of a management system. The completeness and timeliness of the system of tasks of efficient use of profit is a prerequisite for ensuring the management of effective distribution of profits of an enterprise, and the establishment of optimal constraints on the level of its consumption and capitalization in the process of development of strategic resources or their separate components will ensure the application of a new paradigm of enterprise development in the field of commodity circulation. Effective development of entrepreneurial structures is based on the principle of harmonization of the rates of increase of the performance of activity and capitalization of profits with the possibilities of optimal consumption, taking into account the dividend policy of the enterprise and the social aspects of its functioning.

The analysis of the approaches to profit management is carried out. The systems of profit management of the enterprise are analyzed. The sequence of actions is determined in the management of the distribution and use of profits of the enterprise. The necessary conditions for effective management and improvement of the enterprise profit management process are revealed. Existing distribution and profit management tools that are in line with the current economic conditions of Ukrainian enterprises are improved.

Ключові слова: *прибуток; формування прибутку; використання прибутку; управління прибутком; підприємства; система управління прибутком підприємства.*

Keywords: *profit; profit generation; profit utilization; profit management; enterprises; profit management system of the enterprise.*

Постановка проблеми. Аналіз функціонування підприємств у фінансовій нестабільності показує, що існує декілька проблем, які є сьогодні основними як для самих підприємств, так і для української економіки загалом, які найбільше перешкоджають реалізації основних цілей підприємства: нестача обігових коштів, високі ставки та нестабільність законодавства й державного регулювання загальнодержавних податків, низька платоспроможність основних споживачів, труднощі з постачанням, зниження попиту на продукцію, збиткова діяльність підприємства. З метою нівелювання фінансових ризиків діяльності підприємства, здобуття належного рівня фінансової автономії та розвитку його економічного потенціалу, що враховує стратегічні цілі функціонування суб'єктів господарювання у всіх сферах національного господарства України, важливим є побудова ефективної системи управління, спрямованої на формування своєчасних управлінських рішень як відповідь на зміни економічної ситуації на ринку та в зовнішньому середовищі. У ході трансформаційних процесів поки що не вдалося виробити досконалих методів управління фінансово-господарською діяльністю підприємств, які забезпечували б належні кінцеві результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання прибутку підприємства, його прибуткової діяльності в різних аспектах досліджували науковці України і зарубіжжя: І. Бланк, І. Балабанов, Л. Бадалова, Б. Данилишина, Дж. Джуран, С. Дорогунцова, І. Кац, Г. Крамаренко, М. Коробова, Л. Лігоненко, А. Маршалова, Н. Менкью, М. Мельникова, Л. Омелянович, А. Поддєрьогін, Р. Солоу, А. Садекова, Р. Сайфуліна, О. Стоянова, Н. Ушакова, Н. Чумаченко, А. Шеремет. Слід зазначити, що за межами сучасних досліджень залишаються поєднання якісної та кількісної характеристик прибутку, що поширює не тільки систему об'єктів якості, а й просуває показник прибутку на принципово новий рівень і місце у фінансовому механізмі підприємства. Актуальним є дослідження системи управління використанням прибутку підприємства, що спрямоване на забезпечення розвитку підприємства за рахунок капіталізації прибутку, підвищення його вартості через механізм ефективної дивідендної політики та підвищення соціальних стандартів для працівників.

Мета статті. Визначення прибутку підприємства як об'єкта управління та вдосконалення існуючих інструментів управління ефективним його використанням, які відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Виклад основного матеріалу. В умовах негативних реалій української економіки відбулося формування деструктивних змін у більшості галузях національного господарства та зниження прибутковості діяльності суб'єктів господарювання. Вади системи управління, що базувалися лише на поточних цілях досягнення максимального кінцевого результату в короткотерміновому періоді, відсутність елементів стратегічного управління, зокрема при розподілі і використанні прибутку, відсутність планування та системи прогнозування на вітчизняних підприємствах, а також нехтування недопустимо низьких показників абсолютною платоспроможності та високими фінансовими ризиками діяльності, виступили основним каталізатором збиткової діяльності значної частини вітчизняних підприємств.

Загалом під управлінням прибутком підприємства необхідно розуміти побудову системи управління, що враховує тактичні та стратегічні аспекти управління, спрямована на підвищення кінцевих результатів діяльності суб'єкта господарювання, яка розглядається як сутність взаємопов'язаних елементів, кожних з яких виконує певну роботу, спільна дія котрих забезпечує досягнення механізму отримання прибутку заданої величини.

Оперативна система управління прибутком реагує на поточні проблеми управління та повинна забезпечити прибуткову діяльність підприємства у короткотерміновому періоді. Натомість, стратегічна система управління спрямована на формування процесу стратегічних змін, які створюють умови необхідності зміни діючої стратегії управління прибутком підприємства з урахуванням відповідності його внутрішніх можливостей умовам зовнішнього середовища.

Структура механізму управління прибутком підприємства охоплює ринковий механізм регулювання, формування й використання прибутку, державне нормативно-правове регулювання із питань формування й розподілу прибутку, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу й використання прибутку, систему конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком.

Система організаційного забезпечення управління прибутком – це взаємозалежна сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розроблення й прийняття управлінських рішень щодо окремих аспектів формування та використання прибутку та несуть відповідальність за результати цих рішень. Останнім часом організаційне управління прибутком базується на формуванні більш ефективних структурних підрозділів підприємства – центрів відповідальності. Вихідним моментом створення системи управління прибутком, на основі виділення центрів відповідальності, є персоніфікація відповідальності за прийняття рішень. Виділяють три види центрів відповідальності: витрат, прибутку, інвестицій [8, с. 8].

Прибутковість підприємств за економічною сутністю пов'язана з отриманням прибутку та оцінюється різноманітними його зв'язками з показниками капіталу, витрат, доходів, які є головними орієнтирами і водночас критеріями стану та ефективності виробництва [4, с. 6].

Об'єктом розподілу є загальна сума прибутку, отриманого підприємством у звітному періоді від звичайної і надзвичайної діяльності. Під розподілом прибутку потрібно розуміти спрямування прибутку до бюджету у вигляді податків і визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства.

В умовах ринкових відносин велике значення має обґрунтування співвідношень у спрямуванні прибутку на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, формування фінансового резерву, на виплату засновникам (власникам), дивіденди акціонерам тощо. Водночас, прибуток є джерелом сплати підприємством штрафних санкцій, здійснення відрахувань на благодійні заходи, а також використовується для погашення кредитів, отриманих на інвестиційні цілі [3, с. 351].

Під час розподілу прибутку важливим є оптимальне поєднання таких завдань його ефективного використання: здійснення розподілу прибутку відповідно до стратегії розвитку підприємства; підвищення рівня добробуту власників підприємства, шляхом реалізації дивідендної політики; забезпечення приросту ринкової вартості суб'єкта господарювання у короткотерміновій та довготерміновій перспективах; підвищення інвестиційної привабливості підприємства; забезпечення ефективного впливу на трудову активність працівників, яка здійснюється шляхом участі працівників у розподілі прибутку; реалізація соціального розвитку підприємства; поповнення фінансових ресурсів підприємства; розвиток матеріально-технічної бази внаслідок капіталізованого частини прибутку; підвищення рівня платоспроможності підприємства за рахунок скерування капіталізованого прибутку в обіговий капітал; зменшення ризиків діяльності внаслідок формування та поповнення резервного фонду, фонду резерву виплат дивідендів, інших фондів спеціального призначення.

Стратегічними завданнями управління підприємств, з урахуванням яких необхідно виконувати розподіл прибутку, є: забезпечення ефективності діяльності ключових напрямків діяльності; забезпечення додаткового розвитку і отримання максимальної вартості підприємства; забезпечення стабільної прибутковості діяльності; створення нових і розвиток існуючих напрямків діяльності для забезпечення подальшого розвитку; виконання реальних можливостей і концентрації потужностей, з метою створення потенціалу розвитку; розвиток підприємства шляхом ефективного використання капіталу; створення реальних гарантій для подальшого розвитку; створення стійкого потенціалу розвитку в різних сценаріях змін.

Управління розподілом та використанням прибутку підприємства доцільно здійснювати поетапно:

Перший етап – формування інформаційної бази для аналізу ефективності використання підприємства.

Другий етап – ретроспективний аналіз використання прибутку підприємства.

Третій етап – дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність використання прибутку підприємства.

Четвертий етап – це визначення напрямів розподілу прибутку у поточному період з урахуванням стратегічних та тактичних цілей підприємства.

П'ятий етап – розроблення системи управлінських рішень по забезпеченню повного та ефективного використання розподіленого прибутку.

Шостий етап – забезпечення контролю за виконанням управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку підприємства.

Сьомий етап – корегування окремих управлінських рішень щодо розподілу та використання прибутку за результати здійсненого контролю та з урахуванням стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, на наш погляд, основними шляхами покращення цільової структури використання прибутку підприємства є:

- 1) визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що спричинить до подальшого розвитку підприємства та покращення фінансових результатів від діяльності підприємства;
- 2) оптимізація розміру коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, спрямованих на матеріальне заохочення працівників, що сприятиме підвищенню продуктивності праці і як наслідок розміру прибутку у майбутніх періодах, а також соціального розвитку підприємства;
- 3) розрахунок оптимального розміру резервного фонду та скерування коштів на забезпечення його збільшення;
- 4) оптимізація коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди та з іншою метою;
- 5) забезпечення умов діяльності підприємства за яких прибуток, який підлягає розподілу підприємства не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;
- 6) складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом;
- 7) проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку;
- 8) проведення економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Висновки. Таким чином, прибуток є об'єктивною економічною категорією, тому на його формування впливають об'єктивні процеси, які відбуваються у суспільстві, у сферах виробництва й розподілу суспільного продукту та національного доходу. Під час формування системи управління важливим є системний підхід, що базується на врахуванні тактичних та стратегічних аспектів управління, спрямованих на максимізацію кінцевого результату як в короткотерміновому, так і в довготерміновому періодах. Повнота та своєчасність відтворення системи завдань ефективного використання прибутку є необхідною умовою забезпечення керованого ефективного розподілу прибутку підприємства, а встановлення оптимальних обмежень за рівнем його споживання та капіталізації в процесі розвитку стратегічних ресурсів чи їхніх окремих компонентів забезпечить застосування нової парадигми розвитку підприємств у сфері товарного обігу. Ефективний розвиток підприємницьких структур базується на принципі узгодження темпів підвищення результативності діяльності та капіталізації прибутку із можливостями оптимального споживання, що враховує дивідендну політику підприємства та соціальні аспекти його функціонування.

У перспективі подальших досліджень актуальним є оцінювання впливу системи управління формуванням прибутку на господарську діяльність підприємств на основі аналізу руху грошових коштів та розрахунку показників окупності грошових видатків, а також побудова багатофакторної моделі ефективності використання прибутку підприємства та її вплив на основні кількісні та якісні показники його діяльності.

Література.

1. Баранцева С.М. Стратегічне управління прибутком торговельного підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)», Донецьк, 2007. 22 с.
2. Бланк І.А. Управление прибылью. Киев, 1998. 544 с.
3. Боднар Н.М. Економіка підприємства. Київ, 2004. 400 с.
4. Дзюбенко Л.М. Організаційно-економічне забезпечення прибутковості підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)». Київ, 2007. 22 с.
5. Донець Л.І., Баранцева С.М. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкових формування господарювання. Донецьк, 2009. 255 с.
6. Орлов О.О., Рясних Є.Г., Гавловська Н.І. Планування прибутку підприємства в умовах ринкової економіки. Хмельницький, 2009. 155 с.
7. Офіційний web-сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 03.11.2018)
8. Ткаченко Є.Ю. Управління формуванням прибутку в процесі господарської діяльності підприємств машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». Запоріжжя, 2006. 22 с.

References.

1. Barantseva, S.M. (2007), "Strategic management of profits of a trading enterprise", Ph.D. Thesis, Economy and management of enterprises (by types of economic activity), Donetsk, Ukraine.
2. Blank, I.A. (1998), *Upravlenie pribyl'ju* [Profit Management], Nika-Cent, Kyiv, Ukraine.
3. Bodnar, N.M. (2004), *Ekonomika pidpriemstva* [Business Economics], View of the ASK, Kyiv, Ukraine.
4. Dzyubenko, L.M. (2007), "Organizational and economic support of profitability of the enterprise", Ph.D. Thesis, Economy and management of enterprises (by types of economic activity), Kyiv, Ukraine.
5. Donets, L.I. and Barantseva, S.M. (2009), *Upravlinnia formuvanniam prybutku pidpriemstva v umovakh rynkovykh formuvannia hospodariuvannia* [Management of formation of profits of an enterprise in conditions of market economy formation], View of DAY, Donetsk, Ukraine.

6. Orlov, O.O. Ryasnyh, Ye.G. and Havlovskaya, N.I. (2009), *Planuvannia prybutku pidpriemstva v umovakh rynkovoï ekonomiky* [Planning of company profits in a market economy: monograph], View of KhNU, Khmelnytsky, Ukraine.

7. Official website of the State Statistics Committee of Ukraine (2018), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 1 November 2018).

8. Tkachenko, E.Yu. (2006) "Management of profit generation in the process of economic activity of mechanical engineering enterprises", Ph.D. Thesis, Economics, organization and management of enterprises, Zaporozhye, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2018 р.